

Uplynula takřka dvě století, kdy se krajinou Kokořínska toulal Karel Hynek Mácha, a přesto když otevřeme jeho popisy, je na nich něco povědomého. Jeho zdrcený hrad Jestřabí se dál tyčí z bažin co loď mořská v pestrých barvách duhy za barevným závojem. Zříceniny velké dostaly střechu, ale klid navečer zde najdete stejný a hluboké údolí s věží hradu mocnou překvapí každého, kdo putuje od Mšena k západu.

Krajina Kokořínska byla už v Máchově době (a dávno předtím) mozaikou výsep úrodných i chudých, lesů i bažin, vysokých kopců i skalních kaňonů, a to vše předurčilo její dnešní ráz, který chráníme. Nemožno zde převážít monokulturní formy hospodářství, krajina je nepustí. A tak vidíme všudypřítomnou pestrost – reliéfu, hospodaření, ekosystémů i historie. A to vše dostala CHKO do vínku k ochraně. Ne jen

chimérickou představu čisté přírody bez lidí (i když i tu zde najdeme), ale kulturní krajinu, ve které lidé s různou měrou intenzity působí po více než 10 tisíc let. Vzácná harmonie přírody a člověka tvoří unikátnost celého území. Na následujících stranách se dozvíte mnohé o přírodě Kokořínska i roli lidí v ní, mějte na paměti, že vše tvoří harmonický celek, kde jedno bez druhého nebude fungovat. Nezbyvá tak než doufat, že Máchovy texty zůstanou aktuální i za další půlstoletí i díky lidem, pro které je Kokořínsko smyslem práce a krajinou života.

Petr Šída a redakce Živý

Ladislav Pořízek

50 let CHKO Polomené hory? Nad geomorfologickým pojmem zvítězilo turistické Kokořínsko

Název Polomené hory mohl být na místě pro výročí 50 let existence chráněné krajinné oblasti Kokořínsko – Máchův kraj v případě, že připravovaná CHKO na pomezí Středočeského a tehdejšího Severočeského kraje by si zachovala název podle původního návrhu. Impulzem z r. 1962 k přípravě CHKO bylo hodnocení rozsáhlé „státní přírodní a krajinné rezervace Kokořínský důl“, vyhlášené již v r. 1953 na výměře více než 20 km², se závěrem doporučujícím chráněné území rozšířit a změnit jeho zařazení na chráněnou krajinnou oblast a místo rezervace vyhlásit několik maloplošných chráněných území v té době používaných kategoriích (téměř všechny návrhy se nacházely na území našťestí přeživší rezervace Kokořínský důl). V r. 1967 je již státní ochranou přírody připravován návrh CHKO Polomené hory.

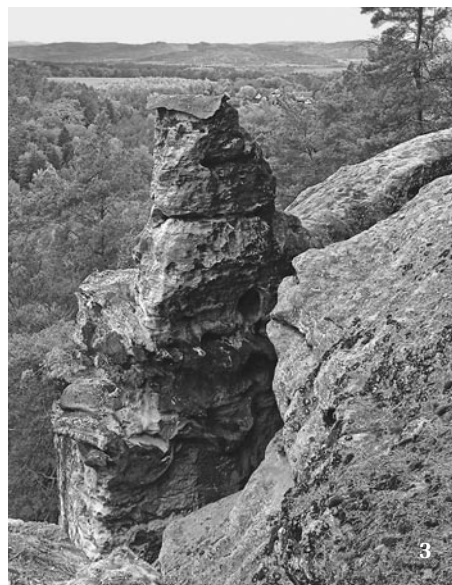
Území má podle tehdejšího zdůvodnění zachovalý ráz přírodní krajiny, oblast je řídko osídlená, využívána zemědělsky a les-

nicky, není však v žádném svém úseku narušena devastací. Kvůli řídké komunikační síti a absenci průmyslu odpadá znečištění

ovzduší i vod a hluk. Je zdůrazněna funkce rekreačního zázemí „nedozírné hodnoty“ pro hlavní město Praha a průmyslová centra Kladna, Kralup, Mladé Boleslavi a Mělníka. Především geologický a geomorfologický fenomén, ostatní přírodovědný význam je poněkud potlačen, uvádí se i význam oblasti pro zdroje podzemních vod. Již v té době je zmiňován i kulturně-historický význam: „ve skalních převisech nacházíme zbytky pravěkých sídlišť z doby před třemi tisíci lety“, včetně staroslovanského sídliště Hradsko, skalní obydlí, hrady. Pozornost upoutávají lidové stavby českého a německého typu (roubenky). Za zmínku také stojí již tehdy navrhovaná stavební uzávěra mimo intravilán obcí (mnohem později realizovaná na území okresu Mělník). V r. 1969 však název střídá CHKO Kokořínsko-Vlhošťská s odůvodněním, že původní název znají spíše odborníci, ale nový je všeobecně známý a charakteristický a lépe bude sloužit popularizaci území a výchovným úkolům státní ochrany přírody. Jde o diskuzi překvapivě analogickou s hledáním dnes platného názvu CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Tehdejší „lidospráva“ však už v r. 1971 projednává na úrovni krajských národních výborů, místních a městských národních výborů a různých komisí návrh CHKO Kokořínsko. A ten se potvrdil i ve výnosu Ministerstva

1 Vlhošť dominuje okolní krajině. Od jihu přechází zemědělská krajina do lesů Roverských skal.

kultury České socialistické republiky ze dne 19. března 1976 o zřízení chráněné krajinné oblasti Kokořínsko podle zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Na tu dobu překvapivě podrobně je řešena formální stránka ochrany přírody, statutem CHKO je zřizována Správa CHKO Kokořínsko a stanoveny její úkoly (zúčastňuje se správních řízení a jednání, sleduje přírodní poměry, činí potřebná opatření k zabezpečení hodnot oblasti, eviduje a koordinuje výzkum krajiny nebo přírodních poměrů atd.). Při radách krajských národních výborů je zřízen koordinační orgán (má zajistit jednotný postup na území obou krajů) a při správě CHKO poradní sbor jako poradní orgán vedoucího Správy. Vzniká i vyhláška o povinnostech návštěvníků a provozovatelů ubytovacích a sportovních zařízení, kterou bychom dnešním pohledem nazvali návštěvním řádem chráněné krajinné oblasti. Podle dochované písemné dokumentace šlo o propracovaný systém ochrany území, v mnohém připomínající pojmy a postupy známé z dnešního zákona o ochraně přírody a krajiny. Jen kdyby vše nebylo tak formální a převládalo budování socialismu.

Správa CHKO Kokořínsko byla do r. 1991 rozdělena podle krajského uspořádání na Středočeskou a Severočeskou část. Státní ochranu přírody tehdy vykonávala krajská střediska státní památkové péče a ochrany přírody a Správy CHKO byly jejich detašovanými pracovišti. Správu CHKO Kokořínsko jste mohli potkat na zámku v Mělníku a v mateřské školce v Holanech (udává se i Dubá). Zajímavostí je používání dvojího loga, kokořínských Mšenských Pokliček a vlhošťského skalního suku. Když je přijat „porevoluční“ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a dává tak základ novému systému ochrany přírody u nás, existuje na území CHKO pouze jedna, již zmiňovaná, přírodní rezervace Kokořínský důl a čtyři geologické přírodní památky. To se rychle mění a do r. 2014 (zejména v letech 1999–2003) je vyhlášeno dalších 17 přírodních rezervací a památek. Tento aktivní přístup Správy CHKO však není aktivistický, např. přírodní rezervace Kosteletské bory (r. 2003, plocha 55 ha) byla Správou vyhlášena až po zásadní redukci připraveného návrhu o několika stovkách hektarů (v souvislosti s personálním obsa-

2 Obří hlava a Žába. Přírodní rezervace Kokořínský důl

3 Skalní suk na Vlhošti byl v logu severočeské Správy CHKO. Snímky L. Pořízka

zením agendy). Správa na toto téma uspořádala diskuzní seminář s jasným závěrem zásadního omezení původního návrhu. Zajímavostí je, že jediným zastáncem „velké“ rezervace byl jeden ze zástupců místní samosprávy.

Po vytvoření soustavy evropsky významných lokalit (EVL) a ptačích oblastí (PO), kdy návrhy předjednávala v širším regionu s obcemi, významnými vlastníky a hospodáři právě Správa CHKO Kokořínsko, padlo strategické rozhodnutí, které formou nařízení vlády stanovilo způsoby ochrany zejména EVL Jestřebsko-Dokesko, dále i EVL Poselský a Mariánský rybník, Slatinné vrchy, Velký a Malý Bezděz a část Horní Ploučnice, právě formou CHKO. Do návrhu rozšíření CHKO je zahrnuta i PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady. Od r. 2008 pak Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, jejíž součástí je i Správa CHKO Kokořínsko, společně s Ministerstvem životního prostředí zahajuje práce na rozšíření CHKO Kokořínsko. Vyhlášení jmenovaných EVL a PO se částečně kryje s územím bývalého vojenského cvičového prostoru Ralsko, tedy územím, kde je prakticky výhradním vlastníkem pozemků stát (prostřednictvím státního podniku Vojenské lesy a statky) a pokrytí tohoto území nějakou formou ochrany přírody mělo i strategický význam pro jeho budoucí vývoj a využití. Pro mnohé bylo překvapující poměrně vstřícné projednání záměru s obcemi, které Správu CHKO znaly z jejího působení v ptačí oblasti a aktivního přístupu k péči a přehlašování národních přírodních rezervací (Novozámecký rybník, Velký a Malý Bezděz) a národních přírodních památek (Swamp, včetně Máchova jezera) nebo přípravy nové NPP Jestřebské slatiny, všechna území jsou významná i svou rozlohou. Naopak trestuhodné bylo chování státních podniků a jednoho ministerstva, které ignorovaly nařízení vlády a velmi komplikovaly proces vyhlášení. Např. právě požadavek ministerstva, aby hranice CHKO byla vedle 50 m od pláží Máchova jezera, ve mně kromě totálního rozčarování vyvolal úsměv-

nou představu označení hranic CHKO, tedy cedulí s velkým státním znakem na plovoucích bójích (samozřejmě po geodetickém vytyčení hranice z lodí). Máchovo jezero je sice součástí soustavy Natura 2000, v majetkové správě AOPK ČR, ale toto nejmenované ministerstvo bez zákonného zmocnění podtrhlo až paradoxní postupy státních institucí. Opravdu rozšíření CHKO trvající 8 let nekomplikovali soukromí vlastníci ani obce, ale státní organizace. Stát státu, tedy sám sobě zdržoval a prodražoval to, co již dříve rozhodla vláda.

Jako odlehčení při těchto komplikacích působila průběžná diskuze o názvu rozšířené CHKO. Mezi návrhy zazněly opětovně Polomené hory (nezahrnují celou oblast rozšířené CHKO), Ralsko (podle vojenského prostoru, vrch Ralsko však není v CHKO), Podbezděz, Jestřebsko, Dokesko (opět jen část CHKO) i jazykolam Poplouchův (opět okolí řeky Ploučnice je jen částí CHKO). V oznámení záměru tedy zůstal staronový název CHKO Kokořínsko, protože jsme nechtěli nechat zaniknout zaběhlou značku, rušit zažitou tradici a popírat kontinuitu, a až v průběhu projednávání bylo všemi akceptováno rozšíření názvu na Kokořínsko – Máchův kraj (ještě že jsme tehdy neměli oblast Kokořínsko-Vlhošťskou, jedna pomlčka stačí).

Obrazně řečeno s příchodem novodobých českých vlát v NPR Břehyně-Pecopala přišla i staronová CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, nařízení vlády České republiky má účinnost od 1. září 2014. Správě CHKO sice zůstalo sídlo na Mělníku (jak řekne každý z Mělníka), ale v Doksech vzniká druhé pracoviště, kde dnes najdete téměř polovinu pracovníků. Území CHKO se z původních 276 km² rozšířilo na 410 km², s 30 přírodními rezervacemi a památkami včetně těch národních. Optimistické představy sice zahrnovaly území o něco větší, i když idealistická varianta spojitého území nikdy nebyla rozpracována. Krajina mezi Dubou a Doksy je sice malebná, ale bohužel tu chybí výskyt zajímavých druhů. Vyhlášení CHKO Kokořínsko – Máchův kraj v současné podobě přesto hodnotíme jako velký úspěch, zároveň však i výzvu a závazek zejména pro státní ochranu přírody.

Více informací najdete na
<https://kokorinsko.aopk.gov.cz>